

ЯРМОЛЕНКО НАТАЛІЯ

докторка філологічних наук, професорка кафедри української літератури та компаративістики Навчально-наукового інституту української філології та соціальних комунікацій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9082-4799>

YARMOLENKO NATALIYA

Doctor of Philological Sciences, Professor of the Department of Ukrainian Literature and Comparative Studies at the Educational and Research Institute of Ukrainian Philology and Social Communications of the Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University (Cherkasy, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9082-4799>

Бібліографічний опис:

Ярмоленко, Н. (2023) [Рецензія] Українська фольклористична енциклопедія / [голов. ред. Г. Скрипник]; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2019. 840 с. *Народна творчість та етнологія*, 4 (400), 110–112.

Yarmolenko, N. (2023) [Review] Ukrainian Folklore Encyclopedia / [editor-in-chief H. Skrypnyk]; IASFE M. T. Rytskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 2019, 840 p. *Folk Art and Ethnology*, 4 (400), 110–112.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2023. Опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

У наш час перед українською фольклористикою постає низка викликів і вимог сьогодення не лише в царині збирання та вивчення традиційного фольклору, а й на терені осмислення нових явищ сучасності. Це передусім узагальнення й оцінка вже нагромадженого матеріалу, його аналіз у зв'язку зі змінами в суспільстві й виникненням нових реалій, перегляд відомостей у контексті нових підходів і ракурсів сучасної вітчизняної та європейської науки, підготовка синтетичних, узагальнюючих видань, словників, лексиконів тощо.

Саме в контексті цих завдань і виконувалася розглядувана ґрунтовна, фундаментальна праця – Українська фольклористична енциклопедія, матеріал для якої автори та упорядники почали збирати й систематизувати ще в попередні періоди. Це дало змогу скрупульозно описати, деталізувати чимало залучених до видання понять, феноменів тощо. В українській науці досі опубліковано немало праць довідкового характеру – підручників, посібників, словників із фольклористики. З-поміж енциклопедій назвімо не так давно оприлюднену колективну працю «Українська фольклористична енциклопедія» (керівник проекту, науковий редактор та упорядник Василь Сокіл; Львів, 2018); словник-довідник «Українська фольклористика» за редакцією М. Чернопиского (Тернопіль, 2008); енциклопедичний довідник «Українські кобзарі, бандуристи, лірники» Б. Жеплинського і Д. Ковальчук та ін. Однак кожне з них має власні, обумовлені сенси, мету та специфіку й водночас органічно доповнює попередні праці.

Щодо Української фольклористичної енциклопедії зауважимо, що видання має комплексний, міждисциплінарний характер і, за можливості, охоплює якнайширше коло явищ,

пов'язаних із фольклором. Оpubлікована праця вмістила дані не лише про відомих, але й про менш знані персоналії фольклористів, охопила творчий доробок етнологів (Василь Балущок, Галина Бондаренко), етномузикологів (Микола Лисенко, Анатолій Іваницький, Софія Грица, Михайло Хай), письменників та літературознавців (Михайло Коцюбинський, Іван Нечуй-Левицький, Іван Огієнко, Панас Мирний), мовознавців (Ольга Курило, Володимир Лобачевський, Віктор Мойсієнко) та ін., які цікавилися і цікавляться фольклором. Вагомим числом сюди ввійшли й імена молодих учених, колишніх аспірантів, студентів, які показали небуденні результати на терені науки. Окрім науковців, у виданні репрезентовані кобзарі, лірники, казкарі, збирачі, любителі-аматори з різних регіонів та місцевостей. Багато з них були невідомі чи маловідомі для загалу, відтак їм приділено чимало місця в Енциклопедії, що дає змогу отримати ширшу картину розвою цього напрямку та стимулюватиме нові студії з того чи іншого напрямку. Праця подає відомості не лише про діячів різних періодів з історичних українських земель і сучасної України, у ній вичерпно репрезентовані й українські учені з європейської та позаєвропейської діаспори: Наталя Кононенко, Микола Мушинка, Леонід Білецький, Іван Ребошапка, Оксана Грабович, Інна Головаха-Хікс, Віктор Мішалов та ін. Тут принагідно згадано й інституції та часописи зарубіжжя, що загалом дозволило подати ширшу картину діаспорної науки, аніж досі, адже діяльність багатьох учених раніше часто замовчувалася, а то й просто не доходила до українських джерел. До Енциклопедії ввійшли й сильветки зарубіжних дослідників, шанувальників української народної культури, серед них – Ян Благослав, Людвік Куба, Зоріан Доленга-Ходаковський, Жегота Паулі, Оскар Кольберг, Гійом Левассер де Боплан, Бела Барток, Ілдіко Кріза, Фрідріх Боденштедт, Едуард Мертке, Ізмаїл Срезневський, Олександр Пипін та ін. Зауважмо, що в книзі ширше, аніж у попередніх виданнях, охоплено відомості з різних регіонів України, зокрема, з південних областей та Закарпаття, які певною мірою і з різних причин раніше оминалися увагою.

В Енциклопедії репрезентовані також заклади, інституції та осередки, що гуртували навколо себе дослідників фольклору, як, наприклад, Наукове товариство імені Шевченка, яке виконувало роль першої української академії наук і 150-річчя заснування якого ми святкуємо цьогогоріч. Читачеві запропоновано також відомості про основні періодичні видання з уснопоетичної творчості, не лише центральні, а й місцеві (типу календарів тощо), як українські, так і зарубіжні. Доволі вичерпно описано академічні часописи «Народна творчість та етнологія» (Київ) та «Народознавчі зошити» (Львів), що донині лишаються провідними в народознавчій галузі. Цінність книги підсилює і вміщення найважливішої фольклорної термінології, а ще відомостей з музичного фольклору та етнографії. Це, до прикладу, назви музичних інструментів (бандура, ліра, калатало), фольклорних жанрів (балада, апокриф, казка), персонажів (Буняка, Мазепа), таких ознак фольклору, як автентичність, актуалізація, колективність тощо, трактування яких є оновленим у світі нових здобутків етнології та фольклористики. До прикладу, такі прикметні жанри, як пісні та казки, поділено й описано в межах окремих гасел, як-от, 32 пісенних: пісні алегоричні, пісні літературного походження, пісні козацькі, пісні русальні, пісні стрілецькі, пісні сатиричні, пісні строкарські і т. д.

Автори поставили за мету дати належну оцінку відомим фольклористам, школам та явищам у контексті нових аспектів і ракурсів щодо змін у суспільстві й науці, модерних реалій сьогодення, тому в праці натрапляємо на критичні оцінки деяких явищ минулого, зосібна, вульгарного підходу до критичного аналізу в радянські часи тощо. У виданні вдало висвітлено походження та жанрове розмаїття фольклору, його національну специфіку, поетику; простежено зародження та розвиток української фольклористики як науки, її сучасного стану, записів та систематизації, архівного збереження матеріалів, публікацій фольклору (статті: «Фольклор», «Фольклористика», «Фольклоризм»). В Енциклопедії вміщено також інфор-

мацію стосовно нових явищ, а саме про усну історію, міський фольклор, фольклор в Інтернеті тощо. Достойній подачі матеріалів сприяло й активне звертання авторів до різних архівів, уведення цих відомостей у науковий обіг. Є в книзі й окремі словникові статті про важливі архівні збірки, посилання на них тощо.

Словникова стаття в Енциклопедії побудована за традиційним принципом: після заголовного слова йде основна частина, далі праці, література. Текстовий матеріал унаочнюється фотографіями вчених, деякими іншими ілюстраціями. Довідки про персоналії вміщують прізвище, ім'я, по батькові, псевдоніми й криптоніми, біографічні дані, відомості про основні друковані праці, записи, публікації, наявність матеріалів в архівах тощо. Подача матеріалу позначена скрупульозністю, намаганням подати якомога більше корисних відомостей, хоча і з дотриманням словникової лаконічності. У кінці додано список скорочень і абревіатур.

Видання готували досвідчені фахівці, які спеціалізуються на різних теренах фольклористики, етнології, музикознавства, а саме: Леся Вахніна, Леся Мушкетик, Оксана Микитенко, Микола Дмитренко, Олена Чебанюк, Михайло Хай, Ірина Коваль-Фучило, Мирослава Карацуба, Валентина Головатюк, Олеся Бріцина, Людмила Іваннікова, Людмила Єфремова, Тетяна Шевчук, Леся Халюк, Лідія Козар та ін. Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників культури й загалом усіх, хто цікавиться фольклором, етнографією, історією, духовною культурою.

Отже, Українська фольклористична енциклопедія, підготовлена Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України за головною редакцією академіка Ганни Скрипник підсумовує певний етап розвитку української фольклористичної та етнологічної наук, є ґрунтовним, синтетичним виданням, що віддзеркалює фольклорну картину світу українського народу від найдавніших часів до сьогодення, основні історичні шляхи української фольклористики в широкому міжнародному контексті, її структуру, напрями й діячів та створює підґрунтя для подальших наукових пошуків і в галузі гуманітаристики, українознавства в цілому, і на терені студіювання окремих наук.

Примітка

¹ Українська фольклористична енциклопедія / [голов. ред. Г. Скрипник] ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2019. 840 с. ISBN 978-966-02-9033-4.

Надійшло / Received 26.10.2023

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 14.12.2023